

Kovoti už ginčą dėl tiesos? – Kai tolerancija tampa masteliu

Heinzpeter Hempelmann

Tiesos problema – koks tiesos ir tolerancijos santykis. Kas svarbiau? Tiesa ar tolerancija? Gal taip išvis nedera klausti? Ar galime gyventi be tiesos ir tenkintis tikrai nuomonėmis, ir atvirkščiai – ar pakanka atkakliai laikytis tiesos? Kaip išlaikyti teisingą tiesos ir tolerancijos tarpusavio santykį?

„Visi teisūs!“

Vienas burmistras turi sutvarkyti sudėtingą municipalinį klausimą. Pasikalbėti vieną po kitos jis pasikviečia įvairias skirtingų pozicijų ir prieštaringų interesų partijas. Išklauses pirmosios grupės atstovo, jis sako: „Jūs visiškai teisūs“. Išklauses antrosios – irgi: „Aš jus puikiai suprantu. Jūs visiškai teisūs“. Pakalbėjęs su trečiaja partija, ir jiems pasako: „Savaime suprantama, jūs teisūs“. Burmistro sekretorius, dalyvavęs pokalbiuose, vėliau savo vadovo prašo pasiteisinti: „Kaip galite visiems sakyti 'jūs teisūs'? Taip negalima, to negali būti“. Burmistras atsako: „Taip, tu visiškai teisūs“.

Tiesos kratynys kaip visų konfliktų panacėja?

Visi teisūs? Visi sako tiesą, net prieštaraudami vienas kitam? „To negali būti!“ – teigia sveikas protas. Pozicija „tu turi tuo tikėti!“ šiuo metu daugelyje visuomeninio bei bažnytinio gyvenimo sričių vis labiau įsitvirtina. Yra ne viena tiesa, bet daug tiesų. Kas gi norėtų pasirodyti siaurapročiu? Argi tolerantiška neigti kito tiesą? Argi kiekvienas negali ir neturi teisės galvoti, ko ir kaip jis nori?

Toks tiesos kratynys „visi teisūs“, toks tiesos pliuralizmas, – ar jis nėra ta priemonė, išsprendžianti ir Bažnyčios problemas, Bažnyčios, kurią kankina daugybė įvairiausių grupių grupelių, partijų ir pozicijų, beje, grasinančių peštynėmis? Kaip Bažnyčioje joms greta gyventi ir sugyventi? Atsakymas: labai paprastai! Juk yra ne viena tiesa, – tiesų daug. Kiekviena grupė privalo gerbti kitos tiesą ir nė vienai neleista nuneigti kitos grupės tiesos.

Pateiksiu dar vieną pavyzdį: pokalbį tarp religijų. Ar krikščioniškojo tikėjimo išskirtinumas neatnešė daug vargo pasauliui? Ar tai ne fanatizmas ir nežmoniškumas, kai tam tikros religijos atstovai mano esą vieninteliai tikrieji tikintieji? Gal taika pasaulyje siejasi su taika tarp religijų? Bet kaip tuomet tai pasiekti? Atsakymas: visai paprastai, reikia tik pripažinti, kad visi teisūs! Kiekviena religija tegul turi savo tiesą, nė viena teneginčia kitos religijos tiesos.

Tiesos pliuralizmo amžiuje ginčas dėl jos atrodo ne tik kad beprasmiškas, bet ir nereikalingas. Kadangi esama daug tiesų, būtų arogantiška, prasčiokiška ir netgi grėsminga taikai, jeigu viena partija norėtų būtinai įpiršti kitai „savo tiesą“.

Krikščionims keliami reikalavimai

Jeigu tiesos pliuralizmas, arba tiesos kratynys įsitvirtins, tuomet tai turės lemiamų padarinių. Pirmiausia nebebus kritinių susidūrimų dėl teisingo mokymo Bažnyčioje. Kodėl? Todėl, kad nebebus jokio mastelio, jokios galimybės apskritai kalbėti apie klaidamokslius, – programa skelbs: kiekvienas teisus. Taigi jokių ginčų nebekils. Tačiau ar Bažnyčia, kuri nebesiginčia dėl tiesos ir už ją nestoja, ar ji tebėra Bažnyčia, ar tai vis dar Evangeliją skelbianti Bažnyčia, ar vis dar Jėzaus Bažnyčia?

Antrasis padarinys: nebereikės evangelizuoti. Jeigu jau kiekvienas turi savo tiesą, tai kam dar kažkam piršti tą tiesą, kuri yra grynai mano? Jeigu jau esama daug tiesų, tai vienai partijai užsinorėjus būtinai įbrukti kitai savo tiesą, kiltų grėsmė taikai tarp žmonių ir religijų. Vadovaujantis tiesos pliuralizmo prielaida, evangelizaciją kaip tiesos, galiojančios visiems, skelbimą reiktų išmesti iš galvos. Tačiau ar tai bėra Jėzaus Kristaus Bažnyčia, kuri neberengia evangelizacijų, kuri neberagina tikėjimu viso pasaulio paklusti visų Viešpačiui (plg. Rom 1,5)? Ar iš tiesų esama daug tiesų? O gal tik viena?

Taigi susidūrimo su tiesos pliuralizmu ir su tiesos kratiniu reikia.

Kaipgi susiformavo toks visiškai naujas požiūris, kad yra ne viena tiesa, bet daug?

Filosofinis fonas

Įsivaizduokite: apie tiesą taip buvo manoma ne visuomet. Tad išsiaiškinsime, kokios priežastys pakeitė nuomonę apie tiesą, žmonių požiūrį į ją. Kalbant apie tiesą galima išskirti tris pagrindinius etapus.

Priešmodernizmas

Priešmodernizmas apima laikotarpį nuo senų senovės iki viduramžių. Viduramžių mąstytojams, teologams ir filosofams viename asmenyje, buvo aišku:

- 1) tiesa yra;
- 2) yra tik viena tiesa;
- 3) iš esmės galima pasakyti, kas yra tiesa.

Modernizmas

Antrajame etape – pradedant naujaisiais laikais, Švietimu ir baigiant modernizmu – prie visų skiratumų yra aišku:

- 1) tiesa yra;
- 2) savaime aišku, jog yra viena tiesa, tačiau
- 3) kas yra toji tiesa, reikia ginčytis.

Kaip naujojo modernistinio tiesos modelio pavyzdys pateikiamas toks dalykas kaip „mokslas“. Mokslas siekia tiesos, teisingo pažinimo – ir vadovaujasi esmine prielaida, kad vienas klausimas teturi tik vieną tiesą.

Postmodernizmas

Post išvertus iš lotynų kalbos reiškia „po“. Šiandieniniai laikai yra ties sankirtos tašku, žyminčiu modernizmo perėjimą į postmodernizmą. Postmodernizmo požymiai yra tiesos pliuralizmas, tiesos kratinys. Postmodernizmui yra aišku:

- 1) nors tiesa yra, tačiau
- 2) yra ne viena, bet daug tiesų.

Kiekvienas žmogus turi savo tiesą, kiekviena religija – savo. Kiekvienas turi susiieškoti tiesą, kuri jam tinka, kitaip tariant – išrasti ją sau. Kadangi tos vienos tiesos, pagal kurią būtų visa matuojama ir į kurią visi orientuotųsi, nebėra, nebeturėtų būti, tuomet, aišku, nebėra ir galimybių siekti „tos vienos“ tiesos ir dėl jos diskutuoti. Nebėra jokio teisingumo ar klaidingumo kriterijaus ir jokio mastelio, kuris būtų arba turėtų būti visų priimtas. Todėl:

- 3) dėl tiesos nebesigrumiama. Negali ir neturi būti jokios kovos dėl tiesos.

Kova už ginčą dėl tiesos

Taigi aišku: šiandien neužtenka kalbėti apie Evangelijos tiesą, apie Velykų tiesą arba apie atperkančios Kristaus mirties tiesą. Tokiai tiesai šiandien niekas neprieštarautų tol, kol ji lieka privačioje sferoje. Tokia Evangelijos tiesa nesukeltų jokių pasekmių ir ten, kur yra ne viena, bet daug tiesų. Kas nori, kad Evangelijos tiesa galiotų, turi kovoti už tai, kad apskritai yra tik viena tiesa, dėl kurios reikia grumtis su artimu, nes ji galioja bei yra būtina ir jam.

Tolerancija atmetant tiesą?

Postmodernizmo tiesos kratinys neįmanomas!

Vienuolika įrodymų, kurie tiesos kratinį atveda į argumentacijos akligatvį:

1) Problemos sprendimas ar problemos nustūmimas?

Kokios problemos buvo iš tiesų išspręstos tokiu burmistro elgesiu, kai pripažįstama visų tiesa? Dalykiniai prieštaravimai ir interesų konfliktai nedingo. Jie ne tik liko, dar blogiau B jie sustiprėjo. Ir kada nors kur nors jie nekontroliuojama jėga išsiverš lyg vulkanas.

2) Integracinių sugebėjimų trūkumas

Klausimas toks: kas atsitinka tiems, kurie nenori sutikti su tiesos kratiniu „visi yra teisūs“ ir kurie visam tam konceptui turi pasakyti „ne“, kadangi tokia kaina – tiesos praradimas – jiems per didelė?

Pliuralistinis tiesos kratinys Bažnyčioje, visuomenėje ir tarpreliginiame dialoge negali integruoti vienos grupės, nuo kurios visa priklauso: grupės tų, kurie negali pritarti tiesos kratiniui.

Taigi nieko nelieka, kaip tik pripažinti reikalavimo nesėkmę arba išstumti ir pašalinti tuos, kurie nenori nusilenkti teiginiui „visi teisūs“. Žmonėms, kurie orientuojasi į įpareigojančius mastelius, pavyzdžiui, į Biblijos autoritetą ar į tikėjimo išpažinimus arba kurie tokių ieško, greitai uždedamas „tiesos fanatikų“ ir „fundamentalistų“ antspaudas.

Tiesos kratinys nelogiškas

3) Tiesos kratinys paralyžiuoja bet koki susikalbėjimą

Sveikas žmogaus protas pirmiausia paklaustų: „visi teisūs“ – net ir tada, kai vienas kitam prieštarauja ir gina visiškai priešingas pozicijas? Ar toks teiginys nerodo gryno neapgalvotumo? Argi gali būti, kad tikra yra viena ir tuo pat metu kita, kas yra pirmojo priešingybė? Ar gali būti, kad abu dalykai teisingi: Jėzus yra vienintelis kelias pas Dievą, visiems visų tautų žmonėms; ir visiška to priešingybė – daug kelių veda pas Dievą? Negali būti, kad koks nors dalykas yra ir teisingas, ir neteisingas vienu metu.

Konkretus pavyzdys: šiame popieriaus lape arba yra parašyti sakiniai, arba jų nėra. Kas, raginamas tolerancijos išsakymo, pasisako prieš tokį arba/arba ir kas reikalauja: „Reikia palikti abi pozicijas (ten yra sakinių ir ten jų nėra)“, tas negali net diskutuoti apie jų turinį. Jau nuo Aristotelio ir Leibnizo laikų yra žinoma: kas priima prieštarigus, vienas kitą neigiančius sakinius, tas galų gale nepasako nieko, tikrai nieko apibrėžto, ką galima būtų kaip nors panaudoti. Komunikacija apskritai negalima ten, kur pripažįstamas tiesos kratinys, tiesos pliuralizmas.

4) Tolerancijos netolerantiškumas

Tiesos kratinys yra garbinamas už jo tariamąją toleranciją. Tačiau kaip yra iš tikrųjų? Kas

nepriima tiesos kratinio, kas laikosi Jėzaus Kristaus kaip *tos vienos* tiesos arba kas gina kokią nors tiesą reikalaujamas bendro jos galiojimo, tam tikėjimo pliuralizmo koncepte vietos neatsiras.

Ar su tokiais žmonėmis apskritai reikia kalbėti? Ar su jais apskritai galimas pokalbis, ar jie verti pokalbio? – Taip tolerancijos vardu ir po jos priedanga susidorojama su pokalbio priešininku ir atsisakoma pagarbiai diskutuoti, nors visų pirma reikėtų jam parodyti tą išliaupsintą toleranciją. Tai kitaip galvojančio diskriminavimas tolerancijos vardu!

Kas nenori būti atskirtas ir apjuodintas, turi pritarti tik vienam „pasirinkimui“ – reikalavimui „visi teisūs“, kai teisūs yra ir tie, kurie gina priešingus dalykus tam, ką aš laikau teisinga.

Koks netolerantiškas yra toks tolerancijos reikalavimas, paaiškėja tada, kai tolerancijos vardu krikščionys raginami: „Kitų religijų atžvilgiu atsisakykite savo netolerantiško išpažinimo, kad nėra kito vardo, per kurį galimas išgelbėjimas, tik Jėzus Kristus!“ (Plg. Apd 4,12). Čia kalbama ne apie kokią nors nereikšmingą detalę, bet apie krikščioniškojo tikėjimo šerdį. Bet argi gali būti didesnės netolerancijos kitos religijos išpažinėjų atžvilgiu, kaip prisidengus tolerancija raginti: „Atsisakykite savo tikėjimo esmės“? Tuomet krikščionys gal ir būtų „tolerantiški“, bet kas jie po viso to dar būtų? Ar jie tebebūtų krikščionys? Ar musulmonai bus musulmonai, jeigu jie atsisakys išpažinti Alachą kaip vienintelį viešpatį? Ar induistai tebebus induistai, jeigu jie įsitikinimo apie sielos persikūnijimą nebepripažins kaip visuotinai galiojančio?

5) *Tiesos kratinys „visi teisūs“ prieštarauja pats sau*

Tiesos pliuralizmui negalima pritarti ir juo labiau jo praktikuoti jau vien dėl to, kad jis pats sau prieštarauja. Jau parodėme: tolerancija gali reikalauti daugelio tiesų koncepto tik pati labai netolerantiškai elgdamasi.

Esama dar vieno vidinio prieštaravimo. Kas sako „yra daug tiesų, o ne viena“, gali taip kalbėti tik todėl, kad jis tai skelbia tik kaip visus įpareigojančią vieną tiesą. Toks tiesos pliuralizmas pateikiamas ne kaip asmeninė nuomonė, bet kaip kažkas, į ką turi remtis visi kiti. Griežtai tariant, „tiesa ta, kad tiesos nėra. Tiesa ta, kad tiesa yra tik daugiskaitoje“.

Pliuralistinis tiesos kratinys tik tuomet gali paneigti vieną tiesą, jeigu pats skelbs esąs viena vienintelė tiesa. Taigi jis pretenduoja į tai, ką pats vienu ypu paneigia. Jis elgiasi kaip viena tiesa, apie kurią pats teigia, kad jos nėra.

Dar kartą grįžkime prie burmistro ir prie jo tiesos pliuralizmo. „Visi teisūs“ – tai dalykas, reiškiantis ne ką kita, kaip „visi neteisūs“. Niekas – kaip matyti iš praktikos – čia nepasiekia savo tiesos, tik burmistras: savo interesus, savo tiesą jis iškiša dosniai dalydamas „tiesos liudijimus“, kurie patys vienas kitą panaikina. Tai panašu į vaikų darželį, kur visi nori būti pirmi ir kur visiems pažadama pirmoji vieta, kadangi tik taip auklėtoja gauna ramybę ir darbas gali vykti sklandžiai.

Tiesos kratinys etikos požiūriu nepateisinamas

Ši paskutinioji tiesos pliuralizmo klausimų kraitelė sveria kone daugiausiai.

6) *Chameleoniškumas*

Jau etikos požiūriu nepateisinamas chameleoniškumas, kurio griebiasi postmodernizmo teoretikai kalbėdami apie „tiesą“. Jeigu tiesa „keičiasi“, jeigu vienoje gyvenimo situacijoje tiesa yra vienokia, kitoje – jos priešingybė; jei šiandien tiesa yra ta, o rytoj visai kita; jeigu kiekvienas turi savo tiesą ir niekas negali niekam nuginčyti jo tiesos, niekam neleidžiama – tiesos juk nėra, yra tik daug asmeninių tiesų, – ar tuomet apskritai prasminga, priimtina (ar nenuves tai į paklydimą) toliau kalbėti apie „tiesą“? Filosofinė tradicija ir mokslinis mąstymas čia pasirodo daug nuosaikesni ir intelektualiai sukalbamesni. Jie skiria tiesą nuo tiesiog pretendavimo į tiesą, tiesą ir

tiesiog nuomonę, tiesą, kurios reikia siekti, ir mūsų bandymus suprasti tą tiesą. Asmeninė pozicija viešai skelbti tiesą čia suprantama kaip negalvotumas ir nesąžiningumas.

7) *Žmogus paliekamas pats su savimi ir savo gyvenimo tiesa, arba gyvenimo melu*

Kai asmeninė nuomonė yra tiesa jau vien todėl, kad jai kas nors atstovauja ir kad reikia būti tolerantiškam; kai kiekvienas teiginys kaipmat tampa tiesa jau vien todėl, kad toks teiginys yra ir nenorima jam prieštarauti, tuomet iš žmogaus atimama bet kokia galimybė turėti orientyrą, artintis prie tiesos, koreguoti savo įsitikinimus, bet kokia galimybė pasiekti išganymą.

Kas neigia, kad tiesa yra, nepriklausomai nuo to, ar ją jau žino, ar dar ne, kas nebenori daugiau nieko žinoti apie šį visus įpareigojantį horizontą; kas sako: „Tos vienintelės tiesos, kuri galiotų visiems, būti negali, jos nėra; nėra vienos tiesos, juk tiesų daug“, – tas kiekviena palieka likimo valiai, palieka ją su savo bėda ir su „savo gyvenimo tiesa“, arba su savo gyvenimo melu.

Kai žmogui aiškinama: „Nėra tiesos, galiojančios visiems; tai, ką tu laikai teisinga, yra tiesa, bet tai tavo tiesa“, tuomet negali būti ir, žinoma, nėra jokios Dievo valios, jokio gėrio ir blogio; tuomet atimama lemtinga gyvenimo apsauga. Krikščionims toks apsaugos teikimas – įsakymas mylėti artimą.

Ar gali būti didesnio nehumaniškumo, kaip žmones palikti pasikliauti savimi bei kitais ir sakyti: „tu esi sau paskutinis horizontas“? Argi kiekvienas žmogus neturi elementarios teisės, kuri kaip tik ir yra žmogaus teisė, išgirsti apie Dievą, kuris Jėzuje Kristuje praplečia mūsų ribotą horizontą, dovanuoja mums perspektyvų ten, kur asmeninė gyvenimo tiesa „užkala“ lyg variklio stūmoklis.

8) *Orientyro atsisakymas*

Žmogui reikia orientyro. Žmogaus esmę sudaro tai, kad jis klausia apie savo vietą visatoje, ko nedaro gyvūnas; kad jis negali gyventi nesidomėdamas „iš kur?“, „kur link?“, „kokia prasmė?“ Postmodernistinis tiesos kratinys sako ne tik: „Mes nepažįstame tiesos; mes neturime tiesos; tiesa nėra akivaizdi, neguli gatvėje, kur kiekvienas galėtų ją pasiimti ir parsinešti į namus“. Tam gali pritarti ir pritartų kiekvienas krikščionis. Tačiau postmodernistinis tiesos kratinys yra nehumaniškas tuo, kad žengia toliau ir sako: „Atsakymo, kurio tu ieškai, visai nėra; prasmės, kurios tu ieškai, nėra – tiesa yra tik iliuzija. Klausiti apie tiesą yra kvaila, grumtis dėl tiesos neat-sakinga“.

9) *Jokio skirtumo tarp Adolfo Eichmanno ir motinos Teresės?*

Kai viskas vienodai pripažįstama, tai visur greitai įsitvirtina abejingumas. Kai tiesa sulyginama su asmeniniais norais, tai, logiškai maštant, išeitų, kad visą gyvenimą trukęs motinos Teresės pasiaukojantis darbas Kalkutoje tarp pačių vargingiausiųjų yra vienodai pripažįstamas ir vienodai pateisinamas kaip ir Adolfo Eichmanno milijonų žydų sunaikinimas. Kas čia protestuoja, tas turėtų savęs paklausti, kokiais kriterijais remiantis būtų galima pateikti kitus vertinimus, jeigu nebėra tiesos, nebėra visus įpareigojančio horizonto, jeigu apie tiesą paliekama spręsti kiekvienam pagal jo norą. Kas prieštarauja Eichmanno ir motinos Teresės viso gyvenimo darbo suvienodinimui, kas pagrįstai nesutinka: „Bet tai nepalyginami dalykai! To negalima sumesti į vieną katilą: žmogaus niekinimo, kuris yra be galo blogas dalykas, ir žmogaus meilės, kuri yra didelė dorybė“ – tas kaip tik galvoja apie svarbiausią gėrio ir blogio, teisingumo ir klaidingumo tiesos kriterijų.

Kai faktinis gyvenimas tampa norma, gyvenimo tiesa; kai žmogaus gyvenimo konceptas jau vien dėl to turėtų būti teisingas, nes jis gyvena taip, kaip gyvena, tuomet tiesos pliuralizmas

kapituliuoja prieš elementarų orientyrą. Čia nebegalima skirti melo ir tiesos; pareiškimas „melas“ galimas tik esant prielaidai, kad yra tiesa. Čia jau nebegalima perskirti blogio ir gėrio; pareiškimas „blogybė“ būtų galimas tik egzistuojant gėriui.

10) Kai visi teisūs, teisus yra stipresnis

Kai visi teisūs, kai visiems sakoma: „jūs esate teisūs“, tuomet slapčia prasibrauna tas, kuris turi didesnę įtaką ir didesnę galią. Kai tiesos nebėra arba kai jos nebeturi būti, kai uždrausta sveika kova dėl tiesos, o konfliktinė situacija neišnyksta, ar galima tikėtis ko nors kito, kaip tik nekontroliuojamo stipresniojo prasimušimo? Kai tiesos nebeturi būti, tai argi ne to tiesa paima viršų, kas turi galimybę primesti savo tiesą visiems kitiems? Kai burmistras visus pripažįsta teisiais, tuomet niekas nėra teisus; tuomet tas pasieks savo teisingumą, kas efektingiausiai padės įgyvendinti jo paties interesus, jo asmeninę tiesą.

Juk ir mūsų modernioje visuomenėje tolydžio mažėja bendrų įsitikinimų ir vertybių, o daugėja priešingų interesų ir konfliktų. Argi už taip išliaupsintos ir mūsų visuomenės bedrabūvio centre stovinčios „interesų lygybės“ iš tikrųjų nesislepia stipresniojo teisingumas ir tiesa, teisingumas tų, kurie geriausiai žino, kaip į etikos vakuumą pramušti savo interesus, suprask – asmenines tiesas?

11) Humanizuojanti kalbos apie tiesą reikšmė

Kalbėjimas apie tiesą jau beveik įgijo represyvią, tironišką, konfliktus įžiebiančią reputaciją. Tačiau ar nėra vis dėlto priešingai? Tai puikiai parodo civilizuojantis mokslo poveikis. Po Trisdešimtmečio karo, nusinešusio trečdalį Vokietijos gyventojų gyvybių, naujųjų laikų mokslo modelis nepaprastai suklestėjo. Centre atsidūrė tikėjimas objektyvia tiesa. Šis vienos visus įpareigojančios tiesos išivaizdavimas leido dalykiškai ir taikiai išspręsti konfliktus.

Mokslininkai stengiasi kovoti tik su teorijomis, mintimis, teiginiais, bet ne su tais, kurie juos iškėlė ir gina. Jeigu tos vienos tiesos kaip pažinimo horizonto, kurio visi bendrai siekiame, nebebūtų, jeigu ginčas dėl tiesos panaikintų teorijas, tuomet ar neliktų vien žmonių ginčas; jeigu dėl tiesos nebebūtų galima kovoti iš skirtingų pozicijų, ar neliktų konfliktas tarp asmenų?

Tiesa, kuri gimdo toleranciją

Vis dėlto kaip tik tuomet, kai pastebime, kad be tiesos neįmanoma, be tiesos, už kurią visi tarpusavyje turime kovoti, nes mums jos reikia, kaip tik tuomet iškyla aibė labai rimtų prieštaravimų. Tie prieštaravimai kaipmat stoja skersai kelio, jeigu kas nors kalba apie „tiesą“. Jie lieka ir tuomet, kai tampa aišku, kad reikalavimas tolerancijos kaip toks nepatenkina. Jie lieka ir tada, kai suvokiama, kad apie tiesą būtina galvoti vienaskaitoje. Tik tuomet, kai mums pavyks suvokti tuos prieštaravimus ir rimtai priimti jų dalykinę pusę, bus galima laimėti ir tuos, kurie logiškai išvelgdami būtinybę ieškoti tiesos, be abejonės, instinktyviai sustos išsigandę kaip tik tokios tiesos.

Pirmas prieštaravimas: ar laikymasis įsikibus į „vienintelę tiesą“ nedaro žmogaus fanatiško? Ar tai nėra iš esmės ėjimas per lavonus, kai manoma, kad kas nors turi tiesą visiems? Jeigu iš tiesų turime tiesą, ar tuomet nuoseklu bet kokia kaina tą tiesą prastumti?

Antras prieštaravimas: ar tiesa nepadaro žmogaus netolerantiško? Ar ta netolerancija būtinai neatveda prie nehumaniškų padarinių? Ar tie, kurie tikėjo turį tiesą, pasielgė neįtikėtinais nežmoniškai? Tik prisiminkime kryžiaus karus, inkviziciją ir religinius karus.

Trečias prieštaravimas: ar tiesos akcentavimas nėra ne kas kita, kaip užsispyrėliškas atitrūkimas nuo gyvenimo?

Ketvirtas prieštaravimas: ar apskritai galima įrodyti tiesą? Ar kalbos apie daug tiesų, nuomonė, kad yra tiek daug tiesų, jog visi teisūs, kyla dar ir ne todėl, kad niekas negali pamatyti tiesos visiems?

Tiesa, kuri mus padaro nuolankius

Šiuos klausimus mes puikiai suprantame. Mes patys esame apstulbę nuo to, kad krikščioniškojo tikėjimo vardu buvo kovojama ugnimi ir kalaviju – visai taip skelbė kaizerio Karolio šūkis prieš saksus: „Nenori būt man brolis tu, perskelt tau kaukolę skubu!“

Ir patys nuolat pastebime, kaip ir mums mūsų tikėjimas, kurio esmė yra ryšys su Jėzumi Kristumi, grasinasi virsti abstrakčia teorija. Mes turime nuolat pripažinti, kad tai, kas mums yra išlaisvinanti gyvenimo tikrovė, mūsų Bažnyčiose nusirita iki užmušančio įstatymo, kai atsiduriame vien tik teorinių normų ir dogmų apsuptyje.

Bet mes galime įžvelgti, kad čia iš esmės kažkas negerai. Mes galime – ir tai lemiamą – nustatyti, kad kaip tik šis gyvenimo bei mąstymo būdas yra priešingybė tam, kas savo esme yra krikščioniškasis tikėjimas.

Krikščioniškojo tikėjimo centras leidžia ir liepia krikščionims nuolat patikrinti, pakoreguoti savo gyvenimą ir, reikalui esant, prašyti atleidimo. Krikščioniškojo tikėjimo tiesa yra sąlyga demaskuoti klaidingas kalbas ir liudijimus kaip nekrikščioniškus ir nehumaniškus.

Taigi tarp krikščioniškojo tikėjimo tiesos ir mūsų kalbų bei liudijimo, netgi mūsų gyvenimo yra esminis, neįveikiamas skirtumas. Ši krikščioniškojo tikėjimo tiesa nėra abstrakti mokymo sistema arba minčių statinys. Ši tiesa yra ne kas kita, o Jėzus Kristus kaip Asmuo. Mes bandome ir esame sulaikomi, kad iš naujo bandytume teisingai kalbėti apie šią tiesą. Įvairūs Bažnyčios išpažinimai turi siekti, tinkamai parodyti šią krikščioniškojo tikėjimo tiesą; tačiau nepaisant preciziškų formuluočių jie, žinoma, vis dėlto truputį atsilieka nuo šios tiesos. Tačiau tikėjimo išpažinimus laikydamas teisingais, juk dar nesi krikščionis. Visi šie teoriniai pasakymai apie krikščioniškojo tikėjimo esmę ir gyvenimo tikrovę negali pakeisti šios tiesos ir šios tiesos tikrovės, negali užimti jos vietos.

Už visas mūsų mintis, dogmas, išpažinimus ir skelbimus laiduojame ne patys, bet už juos laiduoja kai kas kitas: Jėzus Kristus. Todėl tinkami, teisingi jie yra tik tuomet, kai jie išeina iš savęs, kreipia nuo savęs ir rodo kelią į tai, kas jums iš esmės labiausiai rūpi. Teisingai Paulius sako, kad krikščionys skelbia ne save pačius, bet Jėzų Kristų kaip Viešpatį (plg. 2 Kor 4,6). Toks yra jų kalbėjimo, liudijimo ir gyvenimo tiesos kriterijus, kad savo tikėjimo gyvenimu ir savo kalbėjimu apie tikėjimą jie nusigręžia nuo savęs ir susikoncentruoja į Kristų. Taigi krikščioniškajame tikėjime kalbant apie tiesą svarbiausi yra du lygmenys: tiesa, kuri yra tik Jėzus Kristus ir kuri yra krikščioniškojo tikėjimo centras bei pagrindas; ir tiesos problema – tai krikščionių kalbų ir gyvenimo deramumas su šia tiesa. Pirmasis yra vienintelis kriterijus paskutiniajam. Tai paskutinis, neįveikiamas skirtumas. Jis padaro krikščionis nuolankius. Jis apsaugo krikščionis nuo bet kokio fanatizmo, jeigu (ir kol) sąmonėje jie išlaiko šį esminį skirtumą tarp savęs ir savo Viešpaties. To skirtumo tarp savęs ir savo Viešpaties žinojimas, kuris verčia nuolat prašyti atleidimo ir būti nuolankius, apsaugo juos nuo bet kokio skuboto asmeninio mąstymo ir gyvenimo sutapatinimo su krikščioniška tiesa. Toks yra suvokimas tiesos, kuri pati yra Jėzus Kristus ir kuri geriausiai apsaugo nuo bet kokio fanatizmo ir bet kokio sektantiškumo.

Dėl šios priežasties krikščionys apie tiesą kalba kitaip nei fanatiškos pasaulėžiūros bendruomenių atstovai. Tai sąlygota tos tiesos, kurią jie rado, esmė. Jie niekuomet negalės tapti šios tiesos savininkais, jie niekuomet jos neturės, nedisponuos ja. Krikščionys žino: jeigu jie laikosi gerai, tuomet viskas atvirkščiai; tuomet ta tiesa juos laiko; tuomet ne jie turi tą tiesą, bet ta tiesa turi juos; tuomet jie nėra apsėsti tos tiesos; tuomet ta tiesa turi juos – turi, padarydama juos nuolankius ir paklusnius.

Tiesa, kuri mus padaro tolerantiškus

Ši tiesa nėra tolerantiška, ji negali tokia būti, bet ji *padaro* mus tolerantiškus! Tolerancijos vardan, taip būtino reikalavimo pakęsti kitaip mąstantį ir kitkuo tikintį vardan, reikia atsisveikinti su nediferencijuotais kvietimais būti tolerantiškiems, reikia skirti toleranciją asmens atžvilgiu ir toleranciją dalyko arba dalykinio klausimo atžvilgiu, reikia skirti asmens toleranciją ir dalyko toleranciją. Kalbant apie dalyką, reikalą, apie klausimą, kas yra tiesa, jokios tolerancijos, aišku, negali būti. Kai paliečiamas klausimas, ar jūs dabar kaip tik skaitote šį sakinį, ar ne, ar koks nors gamtos dėsnis teisingas ar ne, ar krikščioniškasis tikėjimas yra teisingas ar ne, raginimas būti tolerantiškam neįmanomas. Tai būtų tiesiog beprasmiška.

Neišvengiama, žmogaus ir jo orientavimosi labai būtina, netolerantiškumą dalykui reikia skirti nuo būtinos tolerancijos asmeniui, kuris kitaip negu aš mašto, elgiasi ir gyvena. Krikščionims, kaip Kristaus sekėjams, buvo liepta mylėti ne tik artimą, bet ir tą, kuris gyvena kardinaliai priešingai nei jis ir kuris galbūt netgi kėsina į jo gyvybę. Čia ir prieiname prie pirminės žodžio „tolerancija“ reikšmės – nešti: lotynų *tolerare* reiškia „nešti“, „pakelti“, „atlaikyti“. Tad asmens tolerancija krikščioniui reiškia ne bandyti nuslėpti nuo kito dalykine priešingybe, bet būti pasiruošusiam šios priešingybės vardan ir kentėti. Žodis *martyrium* (kankinio dalia) yra dviprasmiškas. Viena vertus, *martyrium* – tiesos liudijimas ir tiesos išpažinimas, tiesos, kuri nenori ir negali būti įgyvendinta prievarta, nes ji pati yra meilė asmenyje. Kita vertus, *martyrium* yra kentėjimas už tą tiesą, kuri susiduria su pasipriešinimu ir prieštaravimu.

Todėl krikščionys vardan tiesos, kuri viena gelbsti, tiek pat netolerantiškai priima kitaip mąstantį, kiek ir atvirksčiai, – yra pasiruošę asmeniškai sutikti jį su tolerancija, draugiškai kaip asmenį, kaip bičiulį. Dėl tiesos krikščionys savo bendražmogių atžvilgiu bus tiek pat netolerantiški, kiek savo artimą kaip asmenį jie sutinka su būtina tolerancija, draugiškumu, pasiryžimu būti pakantiems, net kentėti. Tik taip jie bus pavyzdys to, kuris tiesos vardan (!) paaukojo savo gyvenimą dėl savo priešų.

Tiesa, kuri mus padaro laisvus

Krikščioniškasis tikėjimas nėra darbas dvasinio sodo sklypelyje. Stoti už tiesą ir susidurti su postmodernizmo tiesos kratiniu – ne žaisti stiklo karoliukais. Krikščionys stoja už tiesą, nes klausti apie tiesą yra žmogiška, tai žmogaus esybės dalis. Krikščionys kovoja dėl tiesos, kadangi tiesos klausimas jiems nėra laisvalaikio užsiėmimas, bet viso gyvenimo pagrindas. Biblijoje vartojamas hebrajiškas žodis *emet* verčiamas kaip „tiesa“ reiškia tai, kas patikima, kuo galima pasikliauti, kas laiko ir perneša.

Šis nepaprastai praktiškas teorinis aspektas kovos dėl tiesos ir dėl to, kad nepaisant daugelio religinių bei pasaulėžiūrinių, vienas kitam prieštaraujančių tiesos pareiškimų gali būti tik viena – patikima – tiesa, turi lemti (ir lems) visas tinkamas kalbas apie krikščioniškojo tikėjimo tiesą.

Ši tiesa varžo tiek, kiek ji savo esme yra nenuolaidi. Daug labiau ji išlaisvina, kadangi gyvenimą pastato ant patikimo pamato ir suteikia jam prasmę, ji prasiveržia pro visas perspektyvos nebuvimo sienas ir padaro galą visam tam nevaisingam sukimuisi aplink save. Ji yra tiesa, kuri išlaisvina (plg. Jn 8,32).

Tiesa, kurios negalima įrodyti, bet kuri pateisina viltis

Krikščionys irgi žino, kad tiesa tiesiog „neguli gatvėje“, kad ja visi nedisponuoja, kad ji priverstinai visiems negalioja ir nėra visiems matoma. Krikščionys taip pat žino, kad Tiesos, kuri yra Jėzus Kristus, negalima „įrodyti“, lygiai taip, kaip ir bet kokios kitos.

Kad tiesos negalima įrodyti – nei filosofinės, nei matematinės, nei krikščioniškojo tikėjimo – nesunku įsitikinti. Kiekvienas įrodymas grindžiamas bendromis abiejų pašnekovų prielaidomis.

Tik taip galima rasti bendrą argumentavimo kelią. Jeigu mano pašnekovas pritaria esminėms prielaidoms, tuomet lemiamas bendrumas jau yra, o įrodymo nebereikia ir čia jis jau „nebegalimas“. Ir atvirkščiai: jeigu tokių bendrų išeities taškų nesama, negalima rasti ir bendro kelio; trūksta to, kuo aš kitam galėčiau pagrįsti savo argumentaciją kaip abiem mums bendrą bazę.

Taip tampa aišku: kaip tik tada, kai įrodymo labiausiai reikėtų, kai mane nuo kitų atskiria esminiai skirtumai, kaip tik tada įrodymų pateikti neįmanoma. Todėl su šia problema susiduria ne tik teologai. Tai vienodai galioja visiems, kurie per mokslą, filosofiją ir logiką siekia komunikuoti, skelbti ir vienyti.

Todėl tiesos pažinimas galimas tik tada, kai įvyksta „platformos“ pakeitimas. Krikščionys žino ir tai, kad jeigu žmogus nori pažinti tiesą, kuri jiems asmeniškai jau pažįstama ir suprasta, jo (gyvenimo ir mąstymo) prielaidos turi keistis. Todėl krikščioniškasis tikėjimas ragina pakeisti prielaidas; jis ragina priimti tas prielaidas, kurios leidžia susitikti su Asmeniu bei Tiesa ir juos atskleisti ir kurios yra krikščioniškojo tikėjimo centre.

Ši tiesa, kurios esmė yra Asmuo, nebus matoma tam, kuris liks atokiau ir bus abejingas; ši tiesa nebus matoma tam, kuriam jo asmeniniame gyvenime ir jo gyvenimo koncepcijoje pakanka savęs ir kuris pats yra tiesa. Pažinti tą vienintelę tiesą galima tik tada, kai žmonės nebijo pastatyti ant kortos visų savo gyvenimo ir mąstymo prielaidų. Tokios pažinimo pastangos, kurių jokių būdu nepavadinsi nei teorinėmis, nei akademinėmis, laiduojamos Jėzaus pažadu: „Kas klauso mano žodžių ir juos vykdo...“, taigi kas į juos orientuoja savo gyvenimą, „...supras...“, pamatys, „...ar aš kalbu pats iš savo galvos...“, ar tik savo asmeninę tiesą, kuri yra viena iš daugelio, skelbiu, „...ar tas mokslas iš Dievo...“ ir yra tiesa (plg. Jn 7,17).

Heinzpeter Hempelmann, baigė teologijos ir filosofijos studijas, vadovauja evangelinei teologijos seminarijai Pietų Vokietijoje

Vertė Vilija Adomavičiūtė

Versta iš: Hempelmann H. Glauben wir alle an denselben Gott? – Wuppertal, 1997